

Η μετά-νοια στα Πασχαλινά διηγήματα του Παπαδιαμάντη

/ [Πεμπουσία](http://www.pemptousia.gr)· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

[προηγούμενη δημοσίευση:<http://www.pemptousia.gr/?p=94253>]

Στο διήγημά του *Ο Αλιβάνιστος* ο θάνατος του ήρωα είναι «κοινωνικός», ο μπαρμπα-Κόλιας είχε απομακρυνθεί από τους συγχωριανούς του για πολλές δεκαετίες: ...ὅστις ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν δὲν εἶχε κατέλθει εἰς τὴν πόλιν, κ' ἔμόναζεν εἰς μίαν καλύβην, ἢ μᾶλλον σπηλιάν, τῆς ὁποίας τὸ στόμιον εἶχε κτίσει μετὰς χειρὰς του. Ἐβοσκεν ὀλίγας αἰγας, καὶ δὲν συνανεστρέφετο κανένα ἄνθρωπον, παρὰ μόνον τὸν Μπαρέκον, τὸν μέγαν αἰγοτρόφον τοῦ βουνοῦ, ὅστις εἶχε κοπάδι ἀπὸ χίλια γίδια. Εἰς αὐτὸν ἔδιδε τὸ ὀλίγον γάλα του, λαμβάνων ὡς ἀντάλλαγμα ὀλίγα παξιμάδια, παστὰ ὀψάρια, καὶ πότε κανὲν τρίχινον φόρεμα ἢ μάλλινον σκέπασμα.

Και στο διήγημα *Το Χριστός Ανέστη του Γιάννη*, το κείμενο ξεκινά με το φαιδρό πρόσωπο ενός από τους «ληστές του Δηλεσίου» -ο οποίος συμμετείχε στη σφαγή των Άγγλων και Ιταλών περιηγητών μαζί με άλλους από την ομάδα των

Αρβανιτάκηδων· η σφαγή στο Δήλεσι συνέβη τη Μεγάλη Πέμπτη του 1870 και οδήγησε σε πτώση της κυβέρνησης Ζαΐμη και σε σοβαρό διπλωματικό επεισόδιο με Αγγλία και Ιταλία- ο συγκεκριμένος ληστής: *Τὴν ὥραν ποὺ τοὺς ἐτουφεκοβολοῦσαν τ' ἀποσπάσματα, ἐλλοχεῦον ὀπισθεν πυκνῶν θάμνων καὶ βράχων τὸ παλληκάρι ἐκεῖ νο τῆς Ροῦμελης, ἴσως διότι τὸ ταμπούρι του τοῦ ἐφαίνετο πολὺ ἀσφαλές, τίς οἶδε τί εἶχε σκεφθῇ, ἢ τί σοβαρὸν εἶδεν, ἢ τί ἀστεῖον ἤκουσε παρὰ τινος γείτονος συντρόφου του, κ' ἐγέλασεν, ὅπως οἱ ἄνθρωποι γελοῦν. Συγχρόνως, ἐν ἀκαρεῖ, τοῦ ἦλθε τὸ βόλι. Τὸν ἤῤρε καίριον εἰς τὸν λαιμόν, καὶ τὸν ἀφῆκεν εἰς τὸν τόπον.* Συνειρμικά στη συνέχεια ο αφηγητής μεταφέρεται στο φαιδρό πρόσωπο του ήρωα του διηγήματος, του Γιάννη του Λέκα. Άρα, ανάσταση δεν υπάρχει, αν δεν έχει προηγηθεί θάνατος.

Και στα τρία πασχαλινά διηγήματα υπάρχει ένα κλίμα ευθυμίας. Αυτό δεν είναι τυχαίο. Ο «άγιος» των ελληνικών γραμμάτων γνωρίζει ότι η μεγαλύτερη γιορτή της ανατολικής χριστιανότητας συνδέεται αναπόσπαστα με το χαρμόσυνο γεγονός της Αναστάσεως του Κυρίου. Αυτό αποτελεί τη σύνοψή του και τη στέρεη βάση της πίστης όλων των χριστιανών, αφού «εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν», σύμφωνα με τον Απόστολο των εθνών (Α΄ Κορ. 15, 14).

Στο *Εξοχική Λαμπρή* αποδίδεται με τον καλύτερο τρόπο το κλίμα ευθυμίας που υπάρχει στους χριστιανούς και το γλέντι που ακολουθεί μετά την β΄ Ανάσταση:

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, μετὰ τὴν Β΄ Ἀνάστασιν, οἱ χωρικοὶ τὸ ἔστρωσαν ὑπὸ τὰς πλατάνους, παρὰ τὴν δροσερὰν πηγὴν.

Ὡς τάπητας εἶχον τὴν χλόην καὶ τὰ χαμολούλουδα, ὡς τράπεζαν πτέριδας καὶ κλάδους σχοίνων.

Ἡ δροσερὰ αὖρα ἐκίνει μετὰ θροῦ τοὺς κλῶνας τῶν δένδρων, καὶ ὁ Φταμηνίτης μετὰ τὴν λύραν του ἀντέδιδε φθόγγους λιγυροῦς. ...

Εἶτα ἤρχισαν τὰ ἄσματα. Ἐν πρώτοις τὸ Χριστὸς ἀνέστη, ὕστερον τὰ θύραθεν. Ὁ μπαρμπα-Μηλιδὸς θελήσας νὰ ψάλῃ καὶ αὐτὸς τὸ Χριστὸς ἀνέστη, τὸ ἐγύριζε πότε εἰς τὸν ἀμανὲ καὶ πότε εἰς τὸ κλέφτικο.

Με εύθυμη διάθεση και με «κατανόηση» αποδίδεται και η «αδυναμία» του παπά-Κυριάκου, δηλαδή η δυσπιστία στην ακεραιότητα του συνεφημερίου του και η απροσδόκητη αποχώρησή του από την Ακολουθία της Αναστάσεως.

Στο διήγημά *Ο Αλιβάνιστος* όλη η περιρρέουσα ατμόσφαιρα του διηγήματος προσδίδει ευθυμία: ο τραυλός λόγος της θείας Μολώτας : *Πῶς ἀλγεῖ παπάς; ... Δὲ ν τλώου καβούλγια, εἶπεν ἡ Μολώτα, θὰ μεταλάβου*

!·

ο νεαρός Σταμάτης, το ορφανό, που εκτελεί θελήματα στη πόλη για να ζήσει, αστειεύεται και με τις τρεις γυναίκες: Έθεσε τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐντὸς τοῦ τυλιγμένου πανίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, ἔλαβεν ἓνα μαῦρον πρᾶγμα, καί, θέλων νὰ παίξῃ, τὸ ἔρριπεν εἰς τὴν ποδιὰν τῆς Μολώτας, ἣτις ἐκάθητο ἀκόμῃ ἐπὶ τῆς πέτρας.

-Ἄ! φωτιά ποὺ σ' ἔ!... ἔκαμεν αὕτη, ἀναπηδήσασα ὀρθή, καὶ τινάζουσα τὴν ποδιὰν της·

και με τον Αλιβάνιστο: Ὁ Σταμάτης, μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τὰ γέλια, ἄρχισε μὲ τὸ φανάρι τὸ ὁποῖον ἐκράτει, νὰ κάμνῃ κινήματα ὡς νὰ ἐλιβάνιζε, πρὸς τὸ βάθος εἰς τὸ μέρος ὅπου ἴστατο τὸ σύμπλεγμα τοῦ Μπαρέκου καὶ τοῦ μπαρμπα-Κόλια.

Ακόμα και η εκ βαθέων -de profundis- αποκάλυψη της Μολώτας προκαλεῖ τα γέλια της Αφέντρας: Ἡ Μολώτα ἔκυψεν, ἐταπείνωσε τὴν φωνὴν καὶ εἶπε:

-Σὰν ἤμουν ἐγὼ μικλὸ κολίτσι, αὐτὸς μ' ἤθελε γυναῖκα. Πλὴν ἀλλωστήσω, κὶ πιαστῇ φωνή μου, μ' ἤϋλε σουλουπώματα, πηγάδι, στενὸ σοκάκι, μ' ἔ... (ἔκυψεν εἰς τὸ οὖς τῆς Ἀφέντρας, κ' ἐψιθύρισε μὲ φωνὴν μόλις ἀκουομένην)· μ' ἐφίλησε...

Ἡ Ἀφέντρα ἔπνιξε βαθύν, ἀργυρόηχον γέλωτα.

Ανάσταση δεν νοεῖται χωρὶς τὴν πρώτη ἀνείπωτη χαρά των μαθητῶν Του, ὅταν ἔμαθαν καὶ εἶδαν ζωντανή τὴν «Αλήθεια» καὶ αργότερα ὅλων αὐτῶν που «παραδίδονται» στὴν ἀποκαλυπτικὴ ἀλήθεια Του.

Και στα τρία υπάρχει ἡ «μεταστροφή», τὸ «θαύμα», ἡ «ανακαίνιση». Ο παπα-Κυριάκος - Εξοχικὴ Λαμπρή- ἀφού ἀποχωρεῖ αἰφνιδιαστικά ἀπὸ τὴν Ἀναστάσιμη Ἀκολουθία, ὅταν ἀρχίζει νὰ κατηφορίζει πρὸς τὴν κοιλάδα καὶ λίγο πρὶν πιεῖ νερό συνειδητοποιεῖ τὸν ἐκτροχιασμό του : Τότε ἤλθεν εἰς αἴσθησιν.

-Τί κάμνω ἐγὼ, εἶπε, ποῦ πάω;

Καὶ ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ·

-Ἥμαρτον, Κύριε, εἶπεν, ἥμαρτον! μὴ μὲ συνερισθῇς.

Ἐπανελάβε δέ:

-Ἐὰν ἐκεῖνος ἔκλεψεν, ὁ Θεὸς ἅς τὸν... συγχωρήσῃ... κ' ἐκεῖνον κ' ἐμέ. Ἐγὼ πρέπει νὰ κάμω τὸ χρέος μου.

Ἰσθάνθη δάκρυ βρέχον τὴν παρειάν του.

—ὦ Κύριε, εἶπεν ὀλοψύχως, ἥμαρτον, ἥμαρτον! Σὺ παρεδόθης διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ ἡμεῖς σὲ σταυρώνομεν κάθε μέρα.

Ο μπαρμπα- Κόλιας –Ο Αλιβάνιστος- μετά από την εκούσια απομόνωση χρόνων «επιστρέφει» το βράδυ της Ανάστασης στην κοινωνία, στην εκκλησιαστική κοινότητα: Μετὰ τὴν Ἀπόλυσιν, ἅμα οἱ ἄνδρες ἐξῆλθον, ὁ Σταμάτης συναντήσας τὸν Κόλιαν τὸν ἐχαιρέτισε:

—Χριστὸς ἀνέστη, μπαρμπα-Κόλια! Καλὴ ὥρα ἦτον ποὺ σ' ἤϋρα χτές.

Καὶ ὁ γέρων ἐρημίτης ἀπήντησεν:

—Ἀληθῶς ἀνέστη, βρέ! Δὲν εἶμαι ἀλιβάνιστος!